

ကိုတူဟာ” ဂးတဲ့ ကျူဖြူပိဝါတဲ့ ရံင်ဂုတ်ဒိုဟ်ပန်ကွင် ဟုံညာတ်တဲ့ ခုတ်တူဟ် သိုယျန် စွတ်ဂုံ သိုယျန်ဒကောတ် ဂိုင်ကောတ်ဏာတဲ့ လုပ်စွဲလပ်ပွဲခြုံဇကုဂုံတဲ့ “ကွာတူဟုံကတ်ညိ အဲစရ” ချပ်တဲ့ ဗစာရဏာသိုပွဲဝေင်သီလတဲ့ ကျူဂုံသိုက်ဒိုင်ရ။ (၅၅၀။ ၆-၃၁၆။ ၃-၁၇၈။ အစော့။) ပွဲမူဗွာ/ မြေခွေးသည်လည်း နေရာအရပ်မှထွက်၍ အစာရှာလတ်သော် တ ယောက်သောလယ်စောင့်၏ကုဋ်၌ တံစို့ဖြင့်သီအပ်သော အမဲတံစို့နှစ်ခု၊ ဖွတ်ကင်တခု၊ နို့ ဓမ်းအိုးတခုကိုမြင်၍ ထိုဝတ္ထုတို့၏အရှင်သည် ရှိသလောဟု သုံးကြိမ်အသံပြု၍ အရှင်ကိုမ မြင်၍ နို့ဓမ်းအိုး၌ဖွဲသောကြိုးကို လည်၌သွင်း၍ အမဲတံစို့နှစ်ခု ဖွတ်ကင်ကို နှုတ်သီးဖြင့် ကိုက်လျက် ဆောင်ခဲ့၍ မိမိနေရာချ၌သာလျှင်ထား၍ “အချိန်၌ စားအံ့” ဟု မိမိသီလကို ဆင်ခြင်လျက် ဝပ်၏။ (၅၅၀။ ၃-၆၄၈။ ညောင်ကန်။) ပွဲမူအေင်လိက်/ The **Jackal** too sallied forth in quest of food and found in the hut of a field-watcher two spits, a lizard and a pot of milk-curd. And after thrice crying aloud, “To whom do these belong?” and not finding an owner, he put on his neck the rope for lifting the pot, and grasping the spits and the lizard with his teeth, he brought and laid them in his own lair, thinking, “In due season I will devour them,” and so lay down, reflecting how virtuous he had been. (The Jataka: Vol. III & IV: Book IV: p-35/36)

တင်သန္တီ။ ‘ကျူဂုံပိ’ ဗတ်ဗွာ ‘မြေခွေး’ ဂုံ ပွဲမူအေင်လိက်ဂုံ ဂးလပ် a jackal ရောင်။ a jackal ဂုံ ပွဲ “ရှေ့ဆောင်အဘိခါန်”(ဦးလွင်ဦး)ဂုံ ကိုလပ်အဓိပ္ပါယ် ‘ခွေးအ’ ရောင်။ လညာတ်အဲ တုန် ဝေါဟာရ ‘ကျူဂုံပိ’ ဂုံရောင် မဒ်အဓိပ္ပါယ်ဗတ်ဗွာ ‘ခွေးအ’၊ ဗတ်အေင်လိက် “a jackal” မ ဒ်ရောင်။ ‘ကျူဂုံပိ’ ဗတ်ဗွာ ‘မြေခွေး’ ဂုံ ဗတ်အေင်လိက်မူး “a fox” မဒ်ရောင်။

(ည) ‘မခွဲကျာ’ ကေုခံ ‘ကရေဝဲ’

အဲမိက်ဂုံစွဟ်ထွေးပျးဏာ ဝေါဟာရမန်တြေံမွဲ ‘ကရေဝဲ’ မစကာတ်ပွဲခေတ်ကာလကျပ်ဇော်အစော့ဂုံရ။ ဝေါဟာရအေင်လိက် ‘a ball’ ဝုံဂုံ ပွဲဘာသာဗွာခေတ်တူဏအ် ညးတအ်စီစလပ် ဝေါဟာအေင် လိက်ကဝက်တဲ့ ညးတအ်ကော်ခ ‘ဘောလုံး’ အိုတ်ရ။ အဓိပ္ပါယ်ဗွာ ‘ဘောလုံး’၊ အဓိပ္ပါယ်အေင် လိက် ‘a ball’ ဂုံ ပွဲဘာသာပိုမန် ဝေါဟာရဟုံမွဲသွေးဟာ? ဝေါဟာရမန်ပိုတြေံ ဗွဲမဂြိုင်ဗျိုက်တို့ ဒိုင်အိုတ်ရ။ ပွဲဝေါဟာလိက်ပတ်မန်ပိုတြေံတအ်ဂုံ ဟိုတ်ပိုဟုံဂုံသွလပ်သုတေသန လဲလဲလေးလေးဂုံရ ပို ဟုံတီဝေါဟာရမန်ပိုဒုတ်ဒုတ် ညးတမ္ဘာတအ်စကာကျင်လပ်ဂုံ စိုန်နွံတ်ကိုလေပ် ပိုဟုံတီမွဲသတ်တဲ့ ပိုဒေးခွဲဗ နှိပျိုန်ဝေါဟာရတို့ရ။ “ဗော်ဒင်ကာလိက်ပတ်ယေန်သွင်မန် (ကွာန်ကအ်ဗိန်)” ဂုံ ညးတအ်ခွဲဗဒ်လပ် ဝေါဟာရတို့မွဲ ‘မခွဲကျာ’ မူးဝုံဂုံ ညးဂမ္တိုင်ခေတ်တူဏအ် ရပ်စပ်စကာတ်ဒိုင် ဗွဲဗွတ်မဂြိုင်ကိုရ။

ပွဲအဘိခါန်အွာဟာလီဒေဂုံလေပ် ဝေါဟာရ ‘ကရေဝဲ’ ဝုံဂုံ ညးကိုလပ်အဓိပ္ပါယ်(၃)သ် n. a ball, a top; a windlass or capstan မဒ်ရ။ ပယိုဂ်ဥဒါဟိုရ်(၂)မွဲသွင်ဝုံ ဩဝ်ရံင်စိုစွတ်တအိုတ်ညိ။

နဲဒဲသက်လောန် (ဋ္ဌာန်သုတေသနလိင်ပတ်မန်—ကွဲနိဇျင်အမေရိကန်)

- ကောန်တြုံခွဲ မှုယုယညဒတ္တကုမ္မာဂ် တိတ်ဝေင်ကရေခဲ ပဲ့ဋ္ဌာန်စင်ကြံရ။ ပဲ့ဋ္ဌာန်မုက်စင်ကြံ
ဂ် တွအိန္ဒိယ။ ပဲ့တွအိဂ် ဖြံဇာတ်မွဲပဒတ်ရ။ သွတ်ဂ် စံက်ဝေင်ကရေခဲတု ကရေခဲဂ်လုပ်အာ
ပွဲဂမြိုင်တွအိဇြံဇာတ်ဂ်တု ဒတုဒးဇြံဇာတ်ဂ်ရ။ သွတ်ဂ်ဟံတီတု ဂ်က်ပွာပ်တဲရ။ ပဲ့မစိုတ်
ကေတ်ကရေခဲကုဂ် ဖြံဇာတ်ဂ်ကိတ်စုတ်ရ။ သွတ်ဂ် ဟိတ်ပရဟ်ဂျိဂ်လောန်အာတု သွတ်ဂ်
လောတ်သီအာ ပဲ့ဋ္ဌာန်ဂ်ရ။ (၅၅၀။ ၉-၄၄၄။ ဒု-၆၈၁။ အစွောံ။) ပဲ့မုဗ္ဗာ/ ယညဒတ်မည်
သောသူငယ်သည် စကြံဦး၌ အိမ်ကျင်ဖြင့်ကစား၏။ ထိုသို့ကစားသည်ရှိသော် တစ်ခုသော
တောင်ပို့၌ မြွေဟောက်သည်နေ၏။ ယညဒတ်၏ မြွေခတ်အပ်သော အိမ်ကျင်(ဘော
လုံး)လိမ့်လျက် သွားလေ၏။ ထိုတောင်ပို့တွင်း၌ မြွေဟောက်၏ဦးခေါင်းပေါ်၌ ကျလေ၏။
ထိုသူငယ်သည် မြွေဟောက်ရှိမှန်း မသိခြင်းကြောင့် တောင်ပို့တွင်းသို့ လက်ကိုသွင်း၏။ ထို
အခါ ထိုသူငယ်ကို အမျက်ထွက်၍ မြွေဟောက်သည် လက်၌ကိုက်၏။ ထိုသူငယ်သည်
လည်း မြွေဆိပ်၏အဟုန်ဖြင့် မိန်းမောသည်ဖြစ်၍ ထိုအရပ်၌သာလျှင် လည်း၏။ (၅၅၀။
တ-၆၂၉/၆၃၀။ ညောင်ကန်။) ပဲ့မုအေင်လိက်/ Then his son, a young man
named Yanna-datta, was playing with a ball at the end of the covered
walk. There a snake lived in an ant-hill. The lad's ball, thrown upon the
ground, ran into the hole of the ant-hill and fell upon the snake. Not
knowing this, the lad put his hand into the hole. The snake enraged bit
the boy's hand; down he fell in a faint because of the strength of the
snake's poison. (The Jataka: Vol. III & IV: Book X: p-19)
- ကောန်ဖြသိုင့်ဂ်လေဝ် သွောံကေတ်ယာတ်ကြာထဝ် မစိစောန်တဂ်တု ကွေဟ်ကေတ်အပေါတ်
မာလေကယိုင် မတွဲတနရတ်အိုသိုဂ်တု ကျိုင်ကျပ်ပကေတ်လွေဟ်ဏုသိတု ဂိုင်ကေတ်က
ရေခဲမွဲတု နကရေခဲဂ် ဝေင်လုပ်အာတု အာစိုပ်မုက်စင်ကြံဏုသိဂ်ရ။ (၅၅၀။ ၉-၅၂၆။
၉-၇။ အစွောံ။) ပဲ့မုဗ္ဗာ/ မင်းသမီးနိလိနိကာကို ရသေ့အသွင်ကိုယူစေ၍ ရွှေအဝတ်ဖြင့်
ဝတ်ရုံခြင်းကိုပြုစေ၍ ခပ်သိမ်းသောတန်ဆာတို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်စေပြီးလျှင် ချည်ကြိုးဖြင့်
ရစ်ဖွဲ့သော ဆန်းကြယ်သောကျင်(ဘောလုံး)ကို ကိုင်စေလျက် ကျောင်းတွင်းသို့ဝင်စေ၍ -
-။ (၅၅၀။ ပဉ္စ-၁၆၈။ ညောင်ကန်။) ပဲ့မုအေင်လိက်/ - and making the princess
adopt the disguise of an ascetic, and arraying her in an outer and inner
garment of beautiful bark adorned with all manner of ornaments, they
bade her take in her hand a painted ball tied to a string and sent her
into the hermitage grounds, ----. (The Jataka: Vol. V & VI: Book XVIII: p-
101/ 102) (a painted ball = ဆန်းကြယ်သော (သို့မဟုတ်) လှပစွာဆေးဆိုးထား
သောဘောလုံး။)

မွဲစွတ်တုန် ဝေါဟာရမန်တြုံ ‘ကရေခဲ’ ဂ် ပဲ့ဒွာဲဝံ မှုအဓိပ္ပါယ် ‘ဘောလုံး’ (a ball) ဟေင်ရ။ ပဲ့
ပယိုဂ်မွဲလတူဝံ ပဲ့မုဘာသာဗ္ဗာ ညးကွေင်ထွေးလဝ်(ဘောလုံး)မွဲဂ် ဒ်တဝေါဟာရမူလ(ညောင်ကန်
ဆရာတော်) ဟံသေင်ရ။ ညံင်အဓိပ္ပါယ်ခွဲဝံသောင်ကွး တုပညာအ္ဗာလိက်ဗ္ဗာ ညးမစွတ်လိက်တအိဂ်
မချတ်စုတ်လဝ်ရောင်။

ဝေါဟာရမန် ‘ကရေ့’ ဝှံ့ အတိုင်ပွဲက်အွာဟာလီဒေမူး အဓိပ္ပါယ်ဧည့်တိတ်ဒ်အာ(၃)သ်ရ။ ကရေ့ မွဲကုဒိုင်ပသဲဒိုင်ဆု ကောန်ဏှ်တအ်မစံက်ဝေင် မခဉိုဝေင်ဂှ် ဗတ်ဗွာ ‘ကျင်’/‘ဂျင်’၊ ဗတ်အေင်လိက် ‘a top’ ဂှ်လေဝ် ဗတ်မန်ဉ်းကော်ကရေ့မွဲသ်။ အတိုင်မကျင်ပွဲသုတ်ဇာတ် ဗွဲဝေါဟာရဗွာခေတ်တဲ ကာန် ‘ဘောလုံး’ ကို၊ ဗတ်ဗွာခေတ်တြေံ ‘ကျင်’/‘အိမ်ကျင်’ ကို၊ ဗတ်အေင်လိက် ‘a ball’ ဂှ် လေဝ် ဗတ်မန်ဉ်းတမ္ဘာကော်ကရေ့မွဲသ်။ မွဲသ်ပွန်ဂှ် ‘a windlass or capstan’ မဒ်ရ။ **(windlass: n. machine for lifting or pulling: ဝန်တင်ဝန်ချစက်။/ capstan: ကျောက်ဆူး ကြိုးတင်ချစက်။/ ရှေ့ဆောင်အဘိဓါန်။ ဦးလွင်ဦး။)**

ဝေါဟာရမန်တြေံ ‘ကရေ့’ ဝှံ့ ဗွဲဝေါဟာရပဉ္စိတုန် တုပ်ကို ‘ဂေဏ္ဍု’/‘ဂေဏ္ဍုက’ ရ။ ပွဲအဘိ ဓါန်ပဉ္စိဗွာ(ဦးဟုတ်စိန်)ဂှ် ‘ဂေဏ္ဍု’/‘ဂေဏ္ဍုက’ ဂှ် ဉ်းကိုလဝ်အဓိပ္ပါယ် “ကျင်။ ကျင်ပု။ အိမ်ကျင်။ ချည်ထုံး။ ကစားသောဘောလုံး။” ရ။

အတိုင်မဟိုထွေးလဝ် ဗွဲလ္လှူဝှံ့ဂှ်ရ ဝေါဟာရပိုမန် ‘ကရေ့’ ဝှံ့ အဓိပ္ပါယ်ဧည့်တိတ်ဒ်ဒ်(၃)သ်ဂှ်ရ ဒွဲဧည့်ကိုဧည့် ပိုဒ်ဒ်ရပ်စပ်စကာရောင်။ ယှ်ပွဲဘာသာလိမ္မဲကိုဒ်ရ ဝေါဟာရမွဲမွဲဂှ် အဓိပ္ပါယ်ဧည့်ဟံ့ကမွဲ သ် နွဲမာန်ရ။ ကုဝေါဟာရမန်ပိုဉ်ဉ် ‘ကရေ့’ ဝှံ့ ပိုတိအဓိပ္ပါယ်ဧည့်တဲရ။ ပိုကလေင်စကာဧည့် ထေက်ဟံ့ထေက် ပိုဒ်ဒ်သ္မုတ်သ္မုတ်ရ။ စူးဒ်စကာတ်ဝေါဟာရတို့ ‘မခွဲကျာ’ ဝှံ့ ပိုဉ်းဂမ္တိုင် ကလေင်စကာတ် ကုဝေါဟာရ ‘ကရေ့’ ဝှံ့ဏအ် ထေက်ကြိုက်ဗွဲမလောန်ရောင် နလညာတ်အဲမွဲ ပွေဟ်ညာတ်စေံစိုတ်ရ။ တုပညာလိက်ပတ်မန်ပိုတဲဏအ်တအ် ဩဝ်ချပ်ဗစာအိုတ်ညိအ်။

“to play football” ဂှ် “ဝေင်တေအ်ကရေ့”၊ “to play volleyball” ဂှ် “ဝေင်ဂဗးကရေ့”၊ “to play basketball” ဂှ် “ဝေင်ဒဗိုတ်ကရေ့” ရ်သ်ဝှံ့ ဂပ်ဂပ်ဗွပ်ဗျပ်စကာဝှံ့ကိုဟေင်ရောင် အဲ ညာတ်စေံစိုတ် ဗွဲမလောန်ရ။

(၉) ဆိုက်။ ဆိုက်ညွန်/ဆိုက်ညောန်။

နူအဲညောတ်တဲတေံ အဲဝှံ့မိင်ကျင်ဒိုင် မွဲဟ်ဇော်ဇော်တအ်မဟိုတ် “မွဲဏအ် လွကိုကာတ်သို” ဂလာန် သ်ဝှံ့ကို။ “မွဲဟ်အယုတ်ဏအ် လွကိုကာတ်သို” ဂလာန်သ်ဝှံ့ကို ဉ်းတအ်မဟိုကျင် အဲဝှံ့ကေင်မိင် ဒိုင် မွဲခွဲမွဲခွဲရ။ အကြာမွဲဟ်အယုတ်ဇော်ဗျုတအ်ဂှ်လေဝ် ရပ်စပ်စကာတ်ဒိုင် ဝေါဟာရမကျင်နူဗွာ ‘ကာတ်’ ဏအ်မူး ပွဲအကြာမွဲဟ်သုတ် မွဲဟ်ညောတ်တဲတအ်ဂှ် မူသုက်ဂးနွဲဏီရော။ နူကိုမွဲဟ်ဇော် တအ်ဂှ်မွဲအဆံင် ကလိဝှံ့တအ်ကွဲဝေါဟာဗွာဏအ်ဖအိုတ်ရ။ ဝေါဟာရမကျင်နူဗွာ ‘ကာတ်’ မူးဝှံ့ ဏအ်ဂှ် ဉ်းဧည့်ဟံ့ဝှံ့တိုန်စိုပ်ကျင် ပွဲလိက်မန်ခေတ်ပိုတဲဏအ်ဂှ် ထေက်ကိုပိုဒ်ဒ်တာတာမင်မွဲအာရောင်။ ဝေါဟာရ ‘ကာတ်’ ဏအ်ဂှ် ဧည့်ကျင်နူဝေါဟာရဗွာမူး ‘ကပ်’ ဂှ်ရ။ တွဟ်နကေတ်အဓိပ္ပါယ်သ် ဏအ်ဂှ် ဝေါဟာရမန်ပိုဉ်ဉ်တအ်ဂှ် ဟံ့မွဲရောင်သူးဟာ? ဝေါဟာရမန်ပိုဉ်ဉ် နွဲတ်ဟေင်ရ။ ဝေါ ဟာရမန်ပိုဉ်ဉ်တအ်ဂှ် ဉ်းဟံ့ရပ်စပ်စကာတ် ပွဲဒ်ဒ်ဧည့်ကေတ်စကာတ်ဒိုင် ဝေါဟာရဂကျင်ညးတွဟ် တအ်သ်ဏအ်မူး ဝေါဟာရမန်ပိုဉ်ဉ်တအ်ဂှ် ဗြိုက်တို့ဟံ့လေင်အာအိုတ်ရောင်။ ဟိုတ်ဂှ်ရ စူးဒ်ဒ်ဟို